

tetelor județene de partid. La dezbaterile zonale ar fi necesar să participe efectiv președinții C.J.C.E.S. și instructorii pentru muzee, conducătorii muzeelor județene, coordonatorii O.J.P.C.N. și specialiștii de resort din cadrul oficiilor, conducerea Secției județene de arhitectură și sistematizare, tehnică și de investiții, de asemenea, arhitecți și proiectanți din partea institutelor județene de proiectare. Pe baza prezentării unor dări de seamă cu probleme-tip și a unor referate tehnice, timp de minimum două zile, se pot analiza concret, cu această ocazie, situațiile fiecărui județ, în parte, realizându-se, în toate domeniile activității de ocrotire a monumentelor, cunoașterea exactă a stării edificiilor și un util schimb de experiență.

Concluziile acestor dezbateri trebuie să cuprindă aprecieri asupra activității desfășurate, măsuri obligatorii, pentru viitor, referitoare la organizarea asistenței

de specialitate, la asigurarea bazei tehnico-materiale și valorificarea turistică a monumentelor, în condițiile autofinanțării instituțiilor muzeale.

În vederea creării unor posibilități reale, pentru a se interveni oportun, în cazul apariției cu caracter de urgență a unor lucrări de întreținere, reparații sau conservare a monumentelor, credem că este necesar un demers la nivelul forurilor centrale competente pentru a se hotărî crearea unui fond special cu această destinație reprezentând o cotă parte, eventual de 25—30%, din contribuția bănească anuală a cetățenilor.

ILIE UZUM,

directorul Muzeului Județean
Caraș-Severin

CUNOAȘTEREA PATRIMONIULUI ARHITECTURAL-ISTORIC, O NECESITATE A OMULUI MODERN

Activitatea de sistematizare a teritoriului și localităților țării, din ce în ce mai intensă și extinsă în ultimii ani, presupune modelarea cadrului în care „viețuiesc” monumentele noastre. Totodată, cerințele vieții moderne impun adaptarea permanentă a patrimoniului arhitectural la confortul funcțional și sanitar superior fazelor anterioare din evoluția acestuia. Aceste două importante activități contemporane ridică permanent problema ocrotirii și valorificării patrimoniului cultural național, contribuie, în același timp, la îmbogățirea avuției naționale prin valoarea vestigiilor rezultate în urma cercetărilor arheologice de eliberare a amplasamentelor, pe de o parte, și de salvare a obiectivelor cu încărcătură istorică, pe de altă parte. În ultima perioadă, în **municipiul și județul Cluj** s-au întreprins mai multe cercetări de obiective arheologice, corelate cu proiecte de investiții, ale căror amplasamente purtau informații despre civilizații străvechi. Așa de pildă, o operațiune de sistematizare, ce urma să înlocuiască un fond construit fără valoare, a fost revizuită, în fază de proiectare, pentru includerea, în viitoarea compoziție urbană, a unei **rezervații arheologice, aflată în vecinătatea colțului sud-estic al centrului istoric clujean**. Este vorba de scoaterea la lumină și punerea în circuit public a celei mai mari necropole romane și postromane. Cercetarea arheologică, în curs de desfășurare, a pus în evidență peste 100 morminte de inhuma-

ție, adăpostite în sarcofage de piatră, cărămidă sau de cărămidă și țigle. Multe din mormintele datînd din perioada postauriliană reutilizau fragmente litice din monumente romane civile sau funerare. În paralel cu proiectele blocurilor de locuințe, ce vor mobila zona, se elaborează și proiectul pentru această rezervație, lucrare unicat pentru arhitectii clujeni.

Asemenea lucrări de salvare s-au mai întreprins în oraș, **pe străzile Cuza Vodă, Baba Novac, în zona Calvaria** etc., toate demonstrînd continuitatea de locuire a acestor meleaguri printr-un important material ceramic, prin piese de metal, monede, podoabe. În județ, lucrări similare de salvare s-au întreprins, în ultima vreme, în **Cheile Turenilor** (cu acțiune pluridisciplinară avînd și scopul protejării rezervației naturale), la **Apahida, Baci** ș.a.

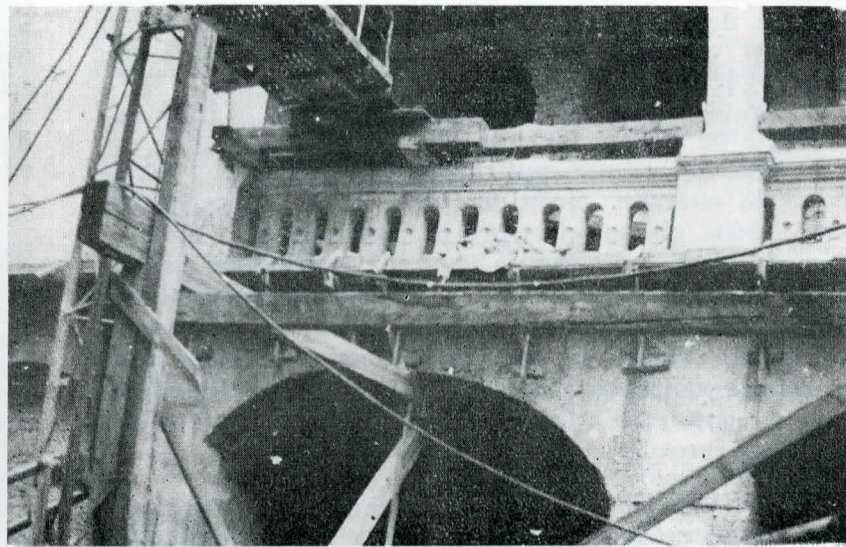
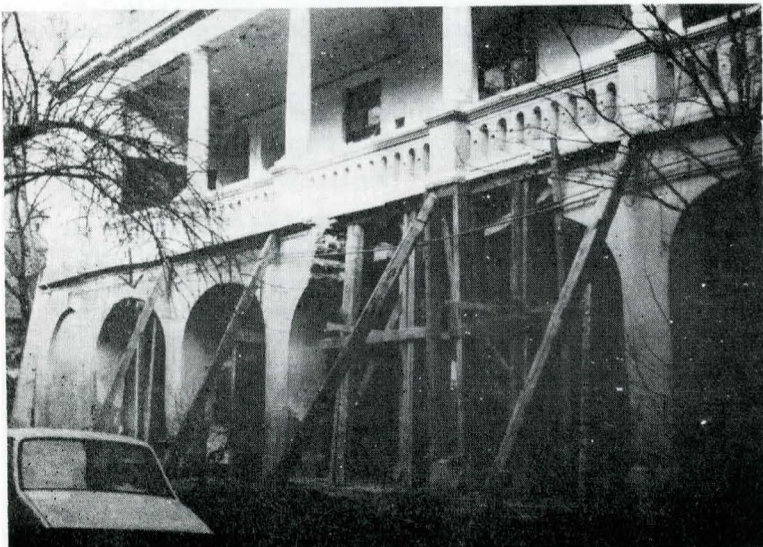
O altă lucrare în curs de elaborare este studiul privind **salvarea și conservarea materialelor arheologice** din așezările istorice aflate în zona Someșului, **sectorul Dej-Vad**, zonă cuprinsă în cadrul lucrărilor unor hidrocentrale. Studiul va da posibilitatea cercetării a aproximativ 50 situri arheologice, dar și conservării și punerii în circuitul public a unor așezări importante cum sînt castrul, așezarea și drumul roman de la Cășeiu.

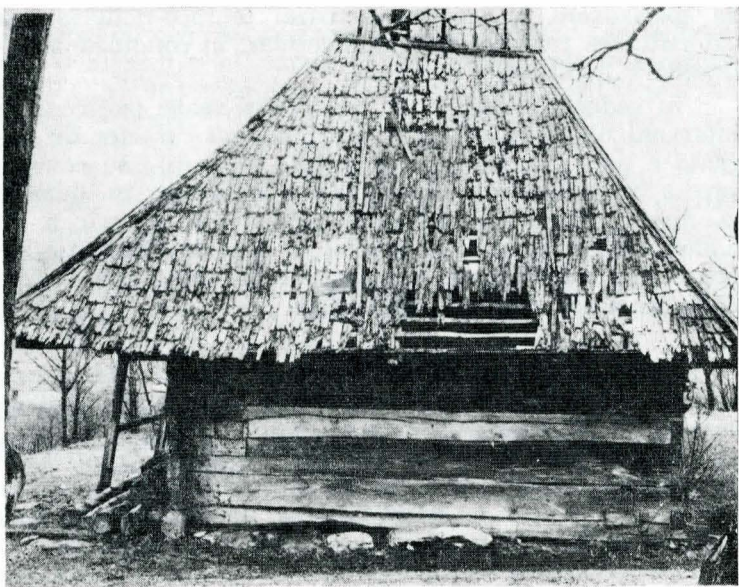
Continuă în Cluj-Napoca acțiunea de **împrospătare a cromaticii fațadelor din centrul istoric**.

Lucrări de restaurare desfășurate în județ, în ultima

Cluj-Napoca, Piața Libertății, înaintea începerii lucrărilor de consolidare; se va urmări prima deschidere după arcada carbă

Cluj-Napoca, Piața Libertății — aceeași deschidere, în timpul intervenției de consolidare (1988); a se urmări noua formă a arcului

Biserica „Sf. Nicolae” din Tioltiur. Fațada de vest (1977)

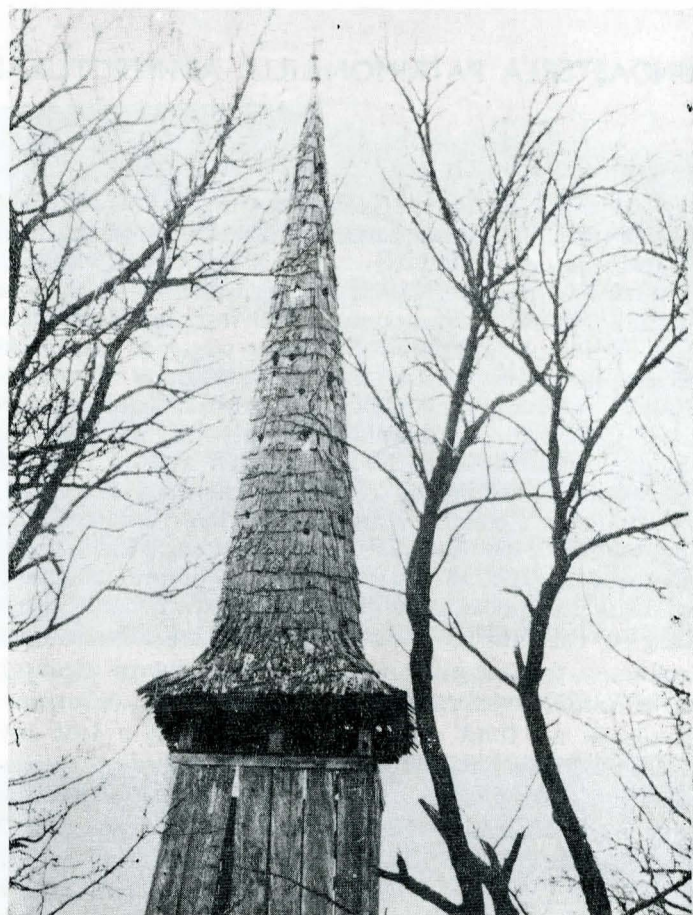
perioadă, au salvat, chiar, monumente a căror degradare avansată le periclita existența. La Tioltiur (com. Cornești), în vecinătatea Lujerdiului, unde se află ctitoria lui Mihai Viteazul, o **biserică de lemn de la 1800**, într-o avansată stare de degradare (vezi foto), a fost readusă într-o bună stare de vizitare (vezi foto). La Gherla, lucrările de restaurare a unei frumoase **clădiri civile baroce din str. Mihai Viteazul nr. 6**, apropiindu-se de final, vor da posibilitatea publicului să-și regăsească, într-un spațiu amenajat special, colecțiile muzeului orășenesc; reușită simbioză între arhitectura de valoare și funcțiunea muzeală, această realizare este și un important factor de educație și instrucție a publicului, în sensul înțelegerii trecutului nostru și ocrotirii mărturiilor lui.

Desigur, experiențele în protejarea patrimoniului de arhitectură sînt mai numeroase. Nu totdeauna, însă, ele se ridică la nivelul impus azi de conservarea științifică. Un exemplu aș dori să-l prezint, cu intenția susținerii unei observații mai vechi, aceea a lipsei cadrelor cu experiență în conservarea-restaurarea monumentelor, atît în proiectare cît și în execuție. Este vorba de un imobil aflat în piața centrală a municipiului Cluj-Napoca (Piața Libertății nr. 10), ce urmează a primi o nouă destinație reprezentativă: sediul O.J.T., cu toate funcțiile anexe, necesare unei organizări moderne. Clădirea se află în stare proastă (aripa nordică), accentuată prin ruperea unui stîlp de cărămidă la parterul foisorului spre curte (vezi foto). Un nefericit proiect de consolidare (condițiile impuse de avizul C.C.E.S. nerespectîndu-se) și o execuție, în consecință, au modificat toate calitățile care stătuseră la baza înscrierii clădirii în rîndul monumentelor. Structura veche, ce pornea din secolul al XVI-lea, cu modificări și amplificări de valoare în secolul al XVIII-lea, și o a doua serie de extinderi din secolul al XIX-lea, a fost ascunsă de soluțiile moderne de consolidare, modificîndu-se și caracterul specific baroc al arhitecturii curții (vezi foto).

Consider că este necesar să se introducă în toate instituțiile de învățămînt superior, de profil, din țară un curs privind evoluția construcțiilor, a stilurilor, a tehnicilor de execuție, modul în care se face expertizarea unei clădiri, citirea structurii cu toată istoria ei. De asemenea, cursul ar trebui să cuprindă instrucțiuni asupra tehnicilor și tehnologiilor, a materialelor de consolidare compatibile cu structura clădirilor civile și industriale. Căci, faza actuală, de realizare a unor investiții majore în diferite domenii, trebuie urmată de o fază de întreținere și conservare a fondului construit, fiind nevoie de o pregătire specială.

Oficiul județean al patrimoniului cultural național Cluj desfășoară o activitate complexă în vederea ocrotirii

rii monumentelor trecutului. Relația strînsă, permanentă, cu organele municipale și județene de sistematizare permite corelarea majorității acțiunilor pentru reușita acestora. Menționăm anterior numeroasele șantiere arheologice de salvare, ce se constituie, în același timp, într-o modalitate fructuoasă de îmbogățire a patrimoniului. S-au făcut, de asemenea, colaborări în vederea ocrotirii monumentelor naturii de pe raza județului, prin cercetări pluridisciplinare (în Cheile Turenilor), asistență de specialitate, bornări ale rezervațiilor naturale (Cheile Turzii). Asistență de specialitate privind ocrotirea și punerea în valoare a monumentelor și ansamblurilor de arhitectură este acordată mereu de către oficiu în proiectare și execuție: întocmirea documentelor în spiritul Decretului Consiliului de Stat nr. 120/1981 pentru zonele în transformare, prezentarea informațiilor asupra evoluției unui edificiu sau ansamblu, a valorii sale artistice sau documentare, a legislației care ocrotește patrimoniul arhitec-

Biserica din Tioltiur (1977)

tural, a normelor de conservare-restaurare. Acțiunile ajung pînă la nivelul detaliului de execuție, și alegerea materialelor ca și a tehnologiilor compatibile conservării. Categoriile variate de deținători solicită colaborarea oficiului nostru pentru intervenții la diverse monumente civile, religioase, militare.

Annual se întocmește planul de intervenții pentru clădirile monument din rețeaua Comitetului de cultură și educație socialistă.

Monumentele noastre au fost deseori înzestrate cu un decor sculptat, a cărui conservare ridică, uneori, probleme deosebite fie din pricina materialului din care a fost realizat, fie din pricina accesibilității. Eforturile conjugate ale diversilor specialiști au reușit însă să învingă dificultățile și să redea publicului importante valori de patrimoniu, asigurîndu-le și prelungindu-le viața. Un exemplu recent este cel al celor două grupuri sculpturale ce încununează turnurile nordice ale Teatrului Național din Cluj-Napoca (Piața Victoriei). Realizate la început de secol, într-un aliaj special, grupurile alegorice au fost afectate de trecerea timpului, prezentînd pericolul des-

Biserica din Tioltiur (aspect din anul 1984)

prinderii unor piese. Conservarea presupunea o intervenție de specialitate. S-a făcut apel la Laboratorul zonal de conservare-restaurare din cadrul Muzeului de istorie, care a desfășurat în bucăți cele două grupuri, aplicându-le în laborator un tratament de consolidare și conservare. După asamblarea fragmentelor și consolidarea suportului, sculpturile au fost ridicate și reasezate la locul lor, redând edificiului monumentalitatea și unitatea inițială.

În cadrul muzeului, în prezent se are în vedere corelarea planurilor de cercetare și evidență a patrimoniului vechi cu acțiunile noi de sistematizare teritorială. O sumară investigație a pus în evidență vechimea multora

dintre așezări, dovedind continuitatea de locuire românească a acestor meleaguri. În cadrul acestui program se urmăresc, pe de o parte, întocmirea unor documente exhaustive asupra evoluției așezărilor, tradițiilor și valorilor etnografice, decelarea valorilor cadrului natural și resurselor ce au asigurat viața acestora etc., iar, pe de altă parte, găsirea modalităților adecvate de ocrotire a tuturor categoriilor de monumente ce se află în aceste așezări. Consider că este necesară completarea legislației de investiții pentru a permite executarea acestor studii înaintea perioadei de execuție, la fel cum se finanțează și se execută proiectarea.

Consider că schimburile de opinii între specialiștii din toată țara sînt foarte utile. Eficiența răspunsurilor privind ocrotirea patrimoniului cultural național, a monumentelor în special, este un element din care toți avem de învățat. Reluarea simpoziunilor, avînd ca temă protejarea patrimoniului arhitectural, de către C.C.E.S., care să dea posibilitatea cunoașterii acțiunilor de ocrotire din toată țara, ar fi binevenită. Căci, valorificarea unor experiențe locale prin reviste de specialitate, care nu ajung încă la o difuzare unitară în toate zonele, este insuficientă. Dificultățile mari înregistrate în diferite zone și la diferite niveluri pentru ocrotirea monumentelor de arhitectură, pentru introducerea lor în circuitul public apar, cred, și din lipsa de informare asupra istoriei unui loc sau a unui monument, asupra semnificației lor, pentru înțelegerea sensului conservării științifice. Este deosebit de important să se găsească modalități de informare lesnicioase și unitare pentru publicul larg, dar și a organelor de avizare, a proiectanților și edililor asupra încărcăturii complexe și nuanțate ce o poartă monumentele noastre: înălțătorul sentiment al strămoșilor, față de locul pe care au continuat să creeze urmînd strămoșilor.

Poate, astfel, materiale bine intenționate în fond, dar insuficient elaborate, nu vor mai fi date publicității pînă la încheierea lor, așa cum se mai întîmplă cu unele studii de cercetare a arhitecturii tradiționale. Personal, consider că prin omisiunile și scăderile unora dintre ele se face un deserviciu fondului nostru de arhitectură tradițională.

Arh. MIHAELA BODEA,

Oficiul pentru patrimoniul cultural național al județului Cluj

ASPECTE ALE STĂRII DE CONSERVARE A MONUMENTELOR MARAMUREȘENE

S-au efectuat numeroase reparații, consolidări de zidărie și tencuieli la monumente de arhitectură din întregul județ Maramureș în: **Baia Mare** (biserica cu hramul „Sfînta Treime” — 1717—1720; Monetăria, 1734—1739); **Sighetu Marmației** (Biserica reformată, sec. XIV—XV); Berchez (Biserica reformată, sec. XV—XVI); **Baia Sprie** (casa parohială romano-catolică, 1773; Biserica romano-catolică, 1846—1858).

S-au întreprins lucrări de consolidare, reparații parțiale, tencuieli și alte amenajări la unele monumente de arhitectură urbană, precum și recondiționări la fațade din **Baia Mare**: casă sec. XVIII — reparații șarpantă lemn, consolidare zidărie, tencuieli etc.; complexul „Minerul”, 1911—1913, reamenajări interioare, recondiționări decorativă exterioare, recondiționări fațade exterioare; casa Iancu de Hunedoara, sec. XV, consolidare structură de rezistență, recondiționări fațade exterioare; Turnul Măcelarilor, 1697, consolidări structură de rezistență, reamenajări interioare, amenajarea spațiului de incintă; Oficiul salinar, 1748, consolidarea structurii de rezistență,

intervenții pentru eliminarea igrasiei, reamenajări interioare, extinderi în incinta interioară, refacerea fațadei; **Baia Sprie**: casă, 1739, consolidări și reparații șarpantă, recondiționări fațadă exterioară; **Sighetu Marmației**: clădirea prefecturii, reparații capitale integral, reamenajări, consolidări structură de rezistență, reparare șarpantă, igienizare; Mănăstirea piariștilor — sec. XVIII, recondiționare fațadă; Liceul pedagogic, 1802, consolidare structură de rezistență.

S-au efectuat lucrări de consolidare, finisare și reamenajare, conform cerințelor muzeografice la următoarele **clădiri memoriale**: casa „Ion Siugariu” (Băița); casa muzeu „Martirii de la Moisei”; casa „Vasile Lucaci” (Sișești); școala „Vasile Lucaci” (Sișești). Sînt în curs de desfășurare lucrări de reparații capitale și drenaje anti-igrasie la casa „George Pop de Băsești” (Băsești).

În perioada 1976—1987 s-au efectuat reparații parțiale și capitale la un număr de 26 **monumente de arhitectură populară** în localitățile: Posta (biserica cu hramul „Sf. Ioan Botezătorul”, 1675); Cupșeni (biserica cu